

נתיבות ההוראה

פסקי הלכות, תשובות והוראות

מאת מוריני הרב שליט"א ומרבני בית ההוראה יד הרמ"ה

פרשיות תזריע - מצורע, ניסן תשפ"ד | גיליון י'

להוצאת חידו"ת ממוריני
הגאון הגדול רבי מתתיהו דייטש שליט"א
גאב"ד רמת שלמה, ובעל נתיבות אדם

נתיבות ההוראה

כמה אזהרות והלכות נחוצות בעניני הגעלה והל' הפסח

- א. ראוי שיהיה כלים מיוחדים לפסח. [כמבואר בספר יוש"ה].
- ב. הקערה של המצות, אם הן מונחים עליה בלי מפה וכדו', הרי זה טעון מבילה.
- ג. כלים חדשים ראוי להגעיל אותם ברוד מיוחד להגעלת כלים חדשים, ולזהר שגם הרשתות והצבת שמשתמשים בהם כעור להגעלה יהיו גם כן מיוחדים רק לכלים חדשים. וכן הדוד של המים הקרים יהיו מיוחד רק לכלים חדשים, ואם אין דוד מיוחד לזה ישטפנו במים קרים בלבד. [כי המים בולעים בליעות של הכלים החמוצים, ואף דאיכא בזה הרבה היתרים מ"מ לכתחילה ראוי להחמיר].
- ד. אין להגעיל במים שהוחמו ברוד שמש או במיקרוגל. [דהוי כחמי טבריה, ואין מגעילין אלא בתולדות האור, כמבואר בשו"ע (סי' תנ"ג, סעי' ט) ובנו"כ]. במים שהוחמו בקומקום חשמלי שיש לו גוף חימום אפשר להגעיל. [דנחשב כתולדות האור].
- ה. ראוי לזהר לכתחילה שהאש תהיה תחת דוד ההגעלה ולא מצדדיו. [עו' שד"ח (מע' ה, אות כד) בשם ספר קובץ עפ"י הר"ן, ועו' שו"ת שבה"ל (חלק א, סי' פז, חלק ג, סי' נז)].
- ו. נכון להקפיד לא להכניס בבת כלים ששימושם בכלי ראשון [שבליעתן מרובה] יחד עם כלים ששימושם בכלי שני או בעירו [שבליעתן מועטת]. [כמבואר בראבי"ה (פסחים, סי' תסד) ובמרדכי (פסחים, פרק ב, סי' תקעד), ועו' ב"י (סי' תנא)].
- ז. אין להגעיל שני כלים יחד אלא כשאונם נוגעים זה בזה. ואם מכניס סכו"ם וכדומה בסל צריך לנערם היטב כדי שהמים יגיעו לכל מקום בכלים. [דבעינן שייגעו מי ההגעלה לכל מקום בכלי].
- ח. מיקרוגל אין ראוי להגעיל מחמץ לפסח. ובשעת הדחק יש"ח. [כי לא ברירא בליעתו ופליטתו, וכן היה מורה מו"ח הגר"מ הלברשטאם זצ"ל].
- ט. החצובות ראוי לעשות להן ליבון, ולפחות ליבון קל, ולעמוף אח"כ בנייר כסף עבה. [ובדיעבד כשאי אפשר יעשה שאלת חכם].
- י. כיריים חשמליים של זכוכית אין להגעיל מחמץ לפסח. [דנקטנין דאין מועיל הגעלה לזכוכית, וכאן זה נידון כנבלע מכלי ראשון].
- יא. כלי מחכות אלומיניום ונירוסטה יש להגעילן מפני חשש מירוח בשומן של איסור וקטניות.
- יב. וכן תבניות אלומיניום וכדומה. [ואם קנה בלי הכשר זה צריך ליבון קל בתנור].
- יג. כוסות וצלחות מקרקר יש בהן חששות של איסור כל השנה, וצריך הכשר.
- יד. קסמי שיניים מעץ, ובפרט המצופין, יש עליהם חשש משומנים אסורים, וצריך הכשר כל השנה.
- טו. כפפות מניילון יש כאלו שיש בהן עמילן. [ונשאלתי שאפו מצות בכפפות שנתברר אח"כ שהיה בזה עמילן, ובמפעל מסויים השתמשו בכפפות מיוחדות מוגנות מאש שנתברר שהיה מרוח משומן של ד"א].
- טז. משחת שיניים יש בהם לפעמים תערובות של שומנים של חשש איסור, ובפסח חשש של קטניות.
- יז. המכסים מקרטון שעל התבניות אלומיניום יש בהם חשש של עמילן, ואין ראוי להשתמש בהם, אף כשיש הכשר לתבניות. [הוראת הבר"ץ במדרך הכשרות].
- יח. ויטמינים, רובם מכילים קטניות וחשש חמץ, וחייב הכשר. גם ככל השנה יש בהם חששות שונות, וכאשר אין הכרח לקחתם צריך הכשר. [וכשצריך לקחתם דינם כשאר תרופות בכל השנה ובפסח].
- יט. יש לדקדק היטב בניקוי החריצים שיש בתוך המסגרות של הגומי-פלסטיק סביב המקררים והמקפיאים שמצטברים ונדבקים שם בעומק פירורי חמץ. וכן יש לדקדק היטב לנקר ולנקות את השופרת של המלפון [כי הרבה פעמים מדברים עם חמץ בפה ויש לחשוש שנדבק איזה פירור מצווי, והמהדרים מיוחדים שופרת מיוחדת לפסח ותע"ב].

~ המשך בעמ' ב

תוכן הענינים

ד"ת ממוריני הרב שליט"א:

'נתיבות ההוראה': הלכות נחוצות בעניני הגעלה והל' הפסח
'נתיבות ההלכה למעשה': חמץ, תפילה, שבת וחלה, הגומל
'נתיבות הש"ס': ביאור שי' הרמב"ם במצות הסיבה וד' כוסות
'נתיבות רבותינו': יום הולדת

ד"ת מרבני בית ההוראה:

א. נטיילת שכר בחוה"מ על עבודת שמרטפות (בייבי סיטר)
ב. שימוש במתקן 'מיני בר' לפסח

נתיבות ההלכה למעשה

תשובות הצרות, והוראות למעשה

בדיקת חמץ בחדר או ארון, ל' יום קודם פסח
שאלה: המנקה חדר או ארון לכבוד פסח, ורוצה להכניס בהם מוצרי פסח, איך ינהג כענין בדיקת חמץ.
תשובה: אם מנקה מיום הפורים והלאה, הדיינו שלושים יום קודם פסח, צריך לבדוק אח"כ בלילה לאור הנר. ואמנם עיקר זמן מצוותה הוא אור ל"ד בניסן, אך כיון שלא יספיק לבדוק את כל המקומות, או באופן שרוצה למלאותו כבר עם צרכי הפסח, צריך לבדוק לפני זה בלילה לאור הנר, [או אכסדרה לאור היום], ואח"כ יכול לסגור את המקום כרצונו.

ונראה דשפיר אפשר לסמוך בכה"ג על הפוסקים דאפשר לבדוק ע"י חשמל ופנסים וכדו' אם חושש לבדוק שם ע"י נר, או דהוי לי דוחק בזה [ועו' באר משה (חלק ג, סי' סג)]. ומיהו ישאיר מקום אחד לבדוק שם אור ל"ד, ואז יברך על הבדיקה, ויתאמץ לבדוק מיד בתחילת ליל י"ד. ועו' מה שהארבנו בכ"ז בשו"ת נתיבות אדם (חלק ב, סי' יא).

נוכר אחר התפילה ששכח לומר 'תתקבל'

שאלה: חזן שהתפלל לפני העמוד, ונוכר אחר התפילה כי שכח לומר 'תתקבל', איך ינהג.
תשובה: אם נוכר ששכח כשעדיין עומד לפני התיבה, יאמר אחר עלינו. אבל אם הקהל כבר נתפורר ויצאו מבית הכנסת, אין צריך לקבצם כדי לומר 'תתקבל', והארכתי בזה במקו"א ואכמ"ל.

אפיית חלות לכבוד שבת או הפרשת חלה

שאלה: משפחה של 2 נפשות הרוצים לאפות חלה לכבוד שבת, אך אינם צריכים לאפות ככל שבוע שיעור המחוייב הפרשת חלה, האם עדיף שיאפו ככל שבוע כמות קטנה לכבוד שבת, או שיאפו פעם אחת כמות המחוייב בשיעור חלה ויקפואו לכמה שבועות.
תשובה: יאפו כמות קטנה בכל ערב שבת, לכבוד שבת. דהנה, זה לשון הרמ"א (סי' רנב), ~ המשך בעמ' ד

או בניילונים וכדומה. [עצה טובה קמ"ל מפני הזהירות להינצל שלא יפלו ח"ו איזה פירוד וכדומה מבחון דאיכא בי' איזה חשש חמין].

כה. המשאיר כלי נוי של חמין בויטרינה, צריך למוכרם לגוי, ואח"כ להדביק ולעשות היכר שהם מכורים לגוי. [כמבואר בשו"ע ובמשנ"ב (ס' תנא, ס' קז) עי"ש].

כו. מי שיש לו מניוה של חרות שעוסקים בחמין, צריך למכור המניוה לפני פסח לגוי, ומהני המכירה אף שלא נרשמה הבעלות של המניוה על שם הקונה. [כמבואר במנח"י (חלק ג, סעי' א)]. וכן יש לזהר באלו המשקיעים בדירות או במגרשים [שמורים] בארץ או בחו"ל ויתכן שיש שם חמין. [דנמצא שיש ח"ו חמין ברשותו].

כז. לסגור היטב המקומות שנמכרו לגוי ולרשום עליהם סימון "מכור" וכדומה. לא יפה לרשות עליהם "חמין".

כח. ראוי להקנות לבניו כוית חמין לקיים בו ביעור חמין, וכן לקטנים משום חינוך.

פסקי הלכות בעניני מצה וליל הסדר

כט. לשלם עבור המצות לפני פסח. [כמבואר בארוכה בנתיבו"א (חלק ב, ס' א)].

ל. ראוי להקנות המצות למסוכין שאינם סמוכים על שלחנו, שיהיה 'לכם' (שם).

לא. אין להפריש חלה על ידי חתיכת מצה שהיא אסורה משום כפולה או נפוחה. וכן אין זה מצטרף לשיעור חלה. [כיון דמקפיד עליהם שלא יתערבו עם כל המצות אינן מצטרפין, ולכן גם אי אפשר להפריש מהם על הכל זולת אם לוקח גם מקצת מהמצות הכשרות, כמבואר בשו"ע (ס' שכו, סעי' א) ובנו"כ, ועי' ישועות יעקב (שם) ובשו"ת מנח"י (חלק ה, ס' קט) ובשו"ת שבה"ל (חלק ה, ס' קיז)].

לב. ראוי שהמצה שיוציאים בהן כל המסוכין יד"ח כוית מצה יהיו מונחים לפנייהם על השלחן בשעת אמירת ההגדה. [לקיים לחם שעונין עליו דברים הרבה, וכן כתב בויגד משה (ס"ב או"ג)].

לג. אין ראוי לחרוך ביו"ט צדדי המצה כדי שיהא לה דין שלימה. [הגרשו"א זצ"ל במאו"ש (חלק א, עמ' תצד)].

לד. ראוי להימנע מלמזוג יין אדום בליל פסח לתוך יין לבן לשם שינוי מראיתו. [כן שמעתי ממו"ח הגר"מ הלברשטאם זצ"ל, וכ"ד הגרשו"א זצ"ל בספר הליבו"ש (פרק מ, הל' ה) ובעת ראיתי בספר הליבו"ש אבן ישראל להגר"י פישר זצ"ל שהתיר].

לה. הסיכה צריך להיות ראשו ורובו, ואם לא מיסב אלא ראשו אין זו הסיכה. [עי' ביה"ל (ס' תע"ב ד"ה ואין)]. ויהיה ליד השלחן. [דעת הגר"ח מבריסק (חי' על הש"ס פסחים, דף צט ע"ב)].

כ. מי שיש לו בפיו שיניים תותבות קבועות, או סתימה בשיניים, או כתר, גשר ברזל או קוביות, וכדומה. ראוי להחמיר שלא יאכל דבר גוש חמין חם שהיד סולדת בו, או אפילו דבר גוש חם יחד עם חמין מעת לעת [עשרים וארבע שעות] לפני תחילת זמן איסור חמין בערב פסח. ובערב פסח יזהר לנקר ולנקות שם הדק היטב במתינות שלא ישאר כלום. וטוב יעשה שגם ידח אה"כ היטב את פיו במים חמים בחום הגבוה ביותר שמסוגל להכניס לתוך פיו. [לחוש לדעת הפוסקים דדבר גוש מבלע אפילו בכ"ש, עי' מה שכתבנו בס"ד בשו"ת נתיבות אדם (חלק ב, ס' ט)], ואח"כ היו נטלפ"ג, וההדחה חשיבא כהגעלה, וכן שמעתי ממו"ח הגר"מ הלברשטאם זצ"ל ומהגר"מ בראנדסארפער זצ"ל].

כא. הברזים במטבח, מי שאפשר ראוי לבתחילה שיחליפם במיוחדים לפסח. וכשאינו מחליפם, אם משתמש בהם למים חמים צריכין הגעלה.

ואופן ההגעלה הוא: ימתין מלהשתמש בהם למים חמים מעת לעת קודם ההגעלה ואחר כך יפתח הברז שיצאו ממנו מים רותחים [שהוחמו בחום הגבוה ביותר המצוי שם] ובאותו זמן יערה עליהם מבחון גם כן מים רותחין מכלי ראשון. וכן יעשה גם בברז מפלסטיק. ואח"כ נכון לעטוף את הידיות באיזה כיסוי של מלטיל או ניילון או נייר כסף וכדומה. ומ"מ יש הידור שבכל אופן לא להשתמש במים חמים היוצאים מן הברז לצורך אכילה ושתיה ובישולים. [דחיישין שמא נפל חמין רותח על הברז ונבלע החמין, ולכן נחשב הברז ככלי חמין, ולכן צריך להגעילם כהלכה. ומ"מ ראוי להחליפו, כנהוג שהמדקדקים אינם משתמשים בפסח בכלי של חשש בליעת חמין אף לאחר ההגעלה. והאמנם למים קרים ליכא חששא כל כך. ומהוה ככל ענין ראוי לעטוף אותם בכיסוי שלא יבוא להשתמש בהם בחמין, וגם שלא יגעו בהם דברים חמים, וכן הורו גדולי ההוראה בזה, וכן מנהג היראים].

כב. יתלה מסנת מיוחדת לפסח על פי הברז. [למנוע אם נפל ח"ו איזה פירור].

כג. הידור חשוב להכין מים מסוננים בערב פסח לצורך שתיה ובישול לכל ימי הפסח. [ובדאי אפשר ראוי למכור את החבית עם המים לגוי כשאר חמין ויבש רשות מהגוי להשתמש במים, ולא יקנה אותם רק אחר שיצאו מן הברז מסוננים לכלי שלו. או יפקיר החבית עם המים לפני שלשה אנשים, ויאמר בפירוש שאינו רוצה לקנות המים רק אחר שיבואו לרשותו אחר הסינון. [כן שמעתי ממו"ד המנחת יצחק זצ"ל, ועי' בשו"ת מנח"י (חלק ג, ס' ל) מש"כ בזה בארוכה, ויש לעיין בדליכא חבית, אם שייך לעשות כן, וצ"ע].

כד. יזהר לא להשאיר מאכלים גלויים בפסח, אלא הכל יהיה מכוסה בכיסוי או

נתיבות השי"ם

פנינים יקרים מתוך השיעור בנמרא בסדר 'עמוד היומי'

~ ביאור שיטת הרמב"ם במצוה הסיבה וד' כוסות ~

א. אי' בירושלמי (פסחים, פרק י, הל' א), אמר רב לוי, ולפי שדרך עבדים להיות מעומד, וכאן להיות אוכלין מסוכין, להודיע שיצאו מעבדות לחירות, ע"כ. משמע דיסוד דים 'הסיבה' הוא להודיע שיצאו מעבדות לחירות, והיינו דכיון שאוכל בהסיבה הר"ו הודעה שיצאו ממצרים.

ב. והנה מצינו ברמב"ם (...), שכולל בחדא מחתא מצות 'הסיבה' יחד עם מצות 'שתית ד' כוסות', כי שניהם יסודם להראות הנהגת חירות, וכמש"כ בזה"ל, לפיכך [שחייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה ממצרים] כשמועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות כשהוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, עכ"ל. מבואר מדבריו דגם ענין שתית ד' כוסות הוא בכדי להראות שהוא עצמו יצא ממצרים.

ג. ונילאו האחרונים מאין הוציא הרמב"ם מקור להלכה זו, בשלמא היהיה דהסיבה, שפיר נתבאר דמקורו מהור בירושלמי, אך אכתי צריך עיון היהיה ד' כוסות, דלכאורה מבואר במדרש (בראשית, פ' פח) שהוא תקנת חכמים כנגד ד' לשונות של נאולה האמוריים בפרשת וארא, ועוד כמה דרשות נאמרו בזה בירושלמי (שם בפרק ערכי פסחים). [והאמנם בשו"ת קנאת סופרים (פ' צה) ובכלי חמדה (פ' וארא) נמו לומר דמצוותה מראורייתא, אך הפוסקים נקטו לעיקר דמצוותה היא מדרבנן, והדרשות מן התורה לא הוי אלא אסמכתא בעלמא, וכמבואר בתוס' (פסחים, דף קח ע"א, ד"ה שאף), עיי"ש ואכמ"ל].

ד. ועי"ד הדרוש אולי יש לומר, דהנה מצינו שהחמירו חכמים מאוד במצוות הסיבה וד' כוסות, וכן שנו במתני' (פסחים, דף צט ע"ב), דאפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי. ואמרינן עלה בנמרא, דאפילו לרבי עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, שאני הבא [בד' כוסות], משום פירסומי ניכא מודי.

ומבואר דגבאי הצדקה חייבים ליתן לעני יין לקיים ד' כוסות. ויותר מזה מבואר ברשב"ם (שם) שאם לא נתנו לו גבאי צדקה, חייב לחזור על הפתחים, ~ המשך בעמ' ג

הגאון רבי יצחק שלמה בלוי שליט"א

מו"צ בבית ההוראה

שכונת רמת שלמה, ירושלים

שאלה: שאלה נפוצה שנשאלה הרבה לפני רבני בית הוראה, לגבי מתקן לחימום מים "מיני בר" אשר משמש כמתקן ביתי הן למים קרים והן למים חמים, האם אפשר להשתמש במתקן של כל השנה גם לפסח או שצריך להכשירו ואיך ניתן להכשירו.

תשובה: יש לדון בזה טובא וכדלהלן, אך להלכה למעשה הורו בבית ההוראה עפ"י הוראת מורינו הגאון ד שליט"א כי ודאי לכתחילה אין להשתמש במתקן זה של כל השנה לפסח, מאחר ובקל ובוול אפשר להשתמש במים מיוחד לפסח.

אמנם בשעת הרחק ובשעת הצורך גדול שצריך להשתמש במתקן זה לחמים, ישירונו באופן זה, שימנע מלהשתמש בו כ"ד שעות בחמים, ולאחר מכן ירתיח בו מים בחום מקסימלי ויוציא מהפיה מים חמים לזמן מה, וכמו כן יערה מקומקום מים חמים על המגש ועל כל השטח מסביב ועל הפיה עצמה במידת האפשר וע"י זה ינעילנו.

ביאור הענין: השאלה נחלקת לשני אופנים: א' באופן שמשמשים במשך השנה במים החמים שבמתקן גם לחמין כגון לערות על "מנה חמה" שיש רכיבי חמין, או על ספגטי וכדו', דגני בוקר למיניהם שיש בהם חמין. ב' באופן שמשמשים במים החמים אך ורק לשתייה ולא מערים על חמין כלל.

באופן הראשון שמערים ממנו על חמין, השאלה תלויה בנידון שדנו הפוסקים לענין ניצוק אם הוא חיבור, או ע"י המים עצמם, או ע"י הויעה העולה מהחמין.

ובאופן שמערה על חמין הם הדבר המור יותר, שהויעה העולה מן החם התחתון ותתאה גבר, אולם גם באופן שרתחתון קר והעליון חם נחלקו הפוסקים אם אמרין ניצוק חיבור בזה, יעוין בשו"ע (ס"ה קה, סע"ג) ובש"ד ובפ"ז (שם), ויעוין בדרכי תשובה (שם) שהאר"ך בדברי הפוסקים בענין זה, וע"י שעה"צ (ס"ה תגד, ס"ה ד) שהחמיר בזה ודאי לכתחילה ראוי לחוש לדעות הסבורים דניצוק חיבור והמתקן בלע מן החמין והרי הוא צריך הכשר, [ואע"פ שבפמ"ג (שם) כתב שבדיעבד אין לאסור הכלי, כאן אירינין לכתחילה להשתמש בו לפסח], וע"י להלן אופן הכשרו.

ובאופן השני שלא משמשים בכלי לשימושי חמין כלל, צ"ע טובא אם אפשר לסמוך על כך שלא בלע חמין, שהרי מצאנו בשו"ע (ס"ה תנא, סע"י) מחלוקת הפוסקים בענין סלים שמולחים בהם בשר מפני שאין נוהרים במלא מפירורי חמין, וכנראה שהמלא היה מצוי בסמוך לאוכל והיו משתמשים בו תוך כדי אוכל והיה מצוי בו פירורי חמין, וכתב הרמ"א שטוב להגעילם או לקנות חדשים.

וגם במתקן זה העומד במטבח או במקום שמצויים שם פירורי חמין יש לחוש שנפלו פירורים לתוך המגש שנמצא תחת הפיה של המים החמים, ויש לחוש שמא עירו מים חמים על פירורים אלו.

וכן מצאנו ברמ"א (סוף ס"ה תנא) שחששו למה שממשמשים בכלים בידים מדובקות בחמין שמא נדבק על הכלי משהו חמין, ואפי' אם לא נחוש לניצוק על פירורים הנמצאים במגש מפני שלעולם יש ס' במים כנגדם, מ"מ עדין יש לחוש שנבלע מעם מהפירורים בתוך המגש כשעירו עליהם מים רותחים, ומעט המים שנגעו בפירורים אין בהם ס' ונבלע מעמם במגש מתחת לפיה של המים, וכשמערה מרותחים על המגש יש לחוש שהצטברות הבלעיות יהיה ניצוק מחמין הבלוע במגש לפיה של יציאת המים ויבלע מעם חמין בפיה, ואמנם הפ"ז (סוף ס"ה תנב) כתב דאין לחוש לזה, אבל הא"ד (ס"ה תנא, ס"ה ז) והח"ק יעקב (שם, ס"ה נה) החמירו וחששו לניצוק גם על הבלעיות ולא רק על חמין בעין. והנה בענין ההכשר למתקן זה העשוי מפלסטיק, תלוי במחלוקת הפוסקים האם מהני לו הגעלה, יעוין באגרות משה (חלק ב, ס"ה צב) ובעוד פוסקים.

ולכן הורו בבית ההוראה עפ"י הוראת מורינו הגאון ד שליט"א שודאי לכתחילה אין להשתמש במתקן זה של כל השנה לפסח, מאחר ובקל ובוול אפשר להשתמש במים מיוחד לפסח.

אמנם בשעת הרחק ובשעת הצורך גדול שצריך להשתמש במתקן זה לחמים, ישירונו באופן זה, שימנע מלהשתמש בו כ"ד שעות בחמים, ולאחר מכן ירתיח בו מים בחום מקסימלי ויוציא מהפיה מים חמים לזמן מה, וכמו כן יערה מקומקום מים חמים על המגש ועל כל השטח מסביב ועל הפיה עצמה במידת האפשר וע"י זה ינעילנו.

הגאון רבי מאיר ויינשטובן שליט"א

מו"צ בבית ההוראה

בעמח"ס פניני המועד, רמת שלמה ירושלים

שאלה: נערה העוברת כשמרטפות בבית מלון מיום י"ג ניסן עד יום כ"ב ניסן ומקבלת שכרה בהבלעה, האם מותרת קבלת שכר זו על עבודתה בימי חול המועד?.

תשובה: אסור לה לקבל שכר, ואף לא בדרך הבלעה, אלא א"כ מתנה מראש שנותן דרך מתנה.

ביאור הענין: הדין הוא שאסור לקבל שכר במועד גם כאשר המלאכה עצמה מותרת, ונחלקו הראשונים במעם האיסור, ברש"י במו"ק (סוף דף י"ה ע"ב) מתבאר שהאיסור הוא, כיון שהשכר שמוטל על המלאכה הופך את המלאכה כדבר שנעשה לא לצורך המועד. ולפ"ז בנידון דידן לכאורה יש להתיר אפי' בלי הבלעה, שהרי היא מקבלת שכר על שמרטפות שהיא אינה נחשבת כלל מלאכה לענין המועד.

אמנם דעת הרא"ש, וכן ק"ל להלכה במשנ"ב (ס"ה תקנב, ס"ק ב), דקבלת שכר במועד כעובדא דחול דמאי, ולפ"ז נראה שעצם ההשתכרות אסורה, ואף בשמרטפות היא אסור, אלא שעדיין יש לדון להתיר מצד הבלעה וכמו שמתירים בשבת ויו"ט.

אמנם אכתי יש לדון אם מעמא דהבלעה שייך במועד, ד"ל שבוה הוה"מ המור יותר [ויש בזה חידוש שחוקה"מ המור מו"ט, ויתכן שמצאנו עוד כעין זה ואכמ"ל], דבשבת מעמא דאיסור שכר שבת הוא גזירה משום מקח וממכר, כמבואר ברש"י בכתובות (דף סד ע"א) ומובא במשנ"ב (ס"ה שו, ס"ק טו), אבל במועד מצינו שנמילת שכר אסורה אפי' באופנים שאין איסור משום מקח וממכר, וכגון כשיש הודמנות של רווח מיוחד, שבכח"ג אין איסור מקח וממכר במועד מ"מ בדרך קבלת שכר אסור, וע"כ שגדר האיסור של קבלת שכר במועד הוא שההשתכרות במועד אסורה מצד עצמה, שהיא כעובדא דחול.

ולפ"ז יתכן שגם בהבלעה אסור, כיון שהיתר הבלעה הוא מפני שנחשב שהשכר אינו על העבודה בשבת ולכן אינו כמקח וממכר, אך כאן סו"ס כאשר פועל במועד הוא עושה מעשה השתכרות והיו עובדין דחול. וכן שמעתי לדינא מהגאון ר' נתן קופשיץ.

ולכן על אף שיש חולקים ומתירים, נראה דכיוון שגדר האיסור של שכר שבת ושכר מועד הוא שונה וכנ"ל, נראה יותר להורות שכדאי להחמיר ולסכם מראש שהשכר יהא דרך מתנה, וכמובא שם במשנ"ב (ס"ק ז).

אמנם מה ששוהה ואוכלת במלון בשכרה, ודאי שרי, והוא גמ' מפורשת במו"ק (דף יב), ונפסק בשו"ע (ס"ה תקנב, סע"א).

המשך (מעמ' ב) 'נתיבות הש"ס'

ואף למכור מלבושו או ללוות ואף להשכיר עצמו כשכיל יין לארבע כוסות. וכן נפסק בשו"ע (ס"ה תקנב, סע"י), והמעט שהחמירו חכמים כל כך בזה הוא משום פירסומי ניסא.

ה. ואמנם אכתי יש לתמוה טובא, מאי שנא מצות ד' כוסות יותר מכל מצוות התורה, דק"י"ל דיאנו חייב לבזבז יותר מחומש אפילו על מצוה עוברת, וכמבואר ברמ"א (ס"ה תרט, סע"א), וכ"כ הפוסקים שאין מחוייב לחזור על הפתחים כדי לקנות תפילין וכדומה, כמבואר בע"ת וא"ר (ס"ה כה), והוכיחו כן מהירושלמי, ע"י"ש. ונהי דאמרו עלה כנמרא שיש בזה משום פירסומי ניסא, אבל עכ"פ לא תהא מצוה דרבנן המור יותר ממצוה דאורייתא, וכבר תמה כן הביה"ל (ס"ה תרט, סע"א), ע"י"ש מה שהאר"ך בזה טובא.

ג. ואשר על כן נראה, דמבאן הוציא הרמב"ם דמצות ד' כוסות יסודו להראות כאילו הוא עצמו יצא עתה ממצרים, והיינו דהרמב"ם מפרש בהא דמשנינן כנמרא, דמשום פירסומי ניסא החמירו כל כך שגם העני יקיים מצות ד' כוסות, אין הכוונה כאן פירסומי ניסא כפשוטו, לפרסם הנם של יציאת מצרים, דמשו"ה אכתי לא עדיף משאר מצוות התורה כתפילין וכדומה דלא מחייבים אותו לחזור על הפתחים ולהשכיר עצמו כדי לקיימן, אלא הכוונה כאן, פירסומי ניסא, רצה לומר, פירסום הנם הפרטי שלו, דענין שתיית הדי' כוסות הוא לקיים מה שנאמר וזכרת כי עבד היית במצרים, שיסודו להראות כאילו הוא עצמו יצא עתה ממצרים, וזה מתקיים על ידי שתיית ארבעה כוסות בליל זה בדרך האדם שמשתחרר עכשיו מעבדות לחירות שמרבה בשתיית יין.

וממילא שפיר מוכן דחל החיוב על כאו"א, אפילו על עני הנוטל מן התמחוי, דלפי זה הרי באם אינו מקיים מצוות ד' כוסות, הרי הוא ח"ו כאילו מוציא עצמו מן הכלל, וכמי שאינו מודה שאותו הוציא הקב"ה ממצרים, וממילא הרי זה מיסודי ועקרית הדת, ואין זה כמצוה ותקנה דעלמא שתיקנו רבנן דלא מחייבין ליי אלא כדאפשר, וכמ"ש.

